

znanih in pa manj znanih komponentah razgibane dejavnosti S. Šantla, ki se ji lahko približimo le, ako smo zmožni narediti jasno ločnico med Vesnani in z njimi vred s Šantlom, in pa med prevladujočimi impresionisti. Marsikaj na tem področju je neraziskano, neznano, nepublicirano, pa tudi tisto, kar je bilo revialno natisnjeno, je skorajda pozabljeno in znano komaj strokovnjakom.

S takega zornega kota se nam razstava o delu Saše Šantla razodeva kot izbor, ki je upravičeno namenjen jubileju in s tem razvejani dejavnosti ustvarjalca, ki je dolga leta »ostal v ozadju«. Ne glede na »ozadje« pa je treba priznati, da sodi S. Šantel med pionirje domače grafike ne glede na poznejši močnejši in estetsko prodornejši val. Prav tako uporabna umetnost z njim šele uvaja možnosti za uveljavitev uporabnega z umetni-

skim. Čeprav ob vsem ni bila izrečena beseda o umetniški specifikki in estetski vrednosti del S. Šantla, pa se stežka sprijaznimo, da bi bilo to mogoče zanesljivo storiti na osnovi izbora njegovih del. Drugače povedano — za stoletnico je zamujena priložnost, da bi razstava monografsko, v celoti in z natančnejšim študijskim dognanjem opredelila mesto Saše Šantla v njegovem času in z najpotrebnejšimi korelacijami izrekla vrednostno stopnjo o njegovih raznolikih delih Kakršen koli bi že bil rezultat preučevanja njegovega opusa, bi s celostno razstavo dobili zaokroženo podobo in jasna oporišča za sintezno spoznavanje o njem, pa četudi ne vselej ugodnih glede na tedanja sodobna prizadevanja v umetnosti. Tudi razstavni katalog nima zaokrožene študijske narave, dasi kaže skrbno urenjenost.

I. G.

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Trojna številka (4—6) zagrebškega Foruma objavlja šestnajst novih pesmi Slavka Mihalića s skupnim naslovom *Vezne posode smo. Esej Pogledi na Shakespeara* v prevodu Branimira Žganjnera objavlja Matej Bor. To je sprehod skozi Shakespearovo življenje, kolikor ga omogočajo skromni podatki o njem, in skozi njegovo ustvarjalnost, pri čemer skuša naš prevajalec iz Shakespeara zatipati predvsem duha njegovih umetnin, »ki ni držal ogleдалa samo življenju, ampak tudi ogleдалu, ki ga življenje kaže.« Temu esaju sledi prispevek Dušana Moravca o Shakespearu pri Slovencih. V njen ugotavlja, da smo se Slovenci srečali s Shakespearom razmeroma pozno, kar so zakrivile neurejene razmere v tedanjem slovenskem gledališču. Sicer pa podaja pregled tega, kako smo se Slovenci seznanjali s Shakespearom od

Linharta, Šaupera in Cankarja do Župančiča, Bora, Modra in Menarta. Tudi tokrat je prevajalec Branimir Žganjner.

*

V dvojni številki beogradske Književnosti (8—9) piše Dimitrij Rupel o vsakdanji resničnosti in umetniški resničnosti. V prispevku, ki ga je prevedla Marija Mitrović, skuša avtor z vidika sociologije literature na podlagi posameznih literarnih pojavov iz zgodovine in iz najnovejšega časa raziskati razmerje med umetniškim delom in resničnostjo zunaj njega. Taras Kermauner objavlja peto nadaljevanje svojega Novoga dnevnika, nanašajočega se na dogajanja v lanskem avgustu in novembru. V njem se kot ves čas doslej vtisi ob doživljanju okolja prepletajo z razmišljanji o sočasnih pojavih v slovenski družbeni stvarnosti, pa v literaturi in filozofiji, gledanih tudi v luči polpretekle zgodovine. Kermaunerjevo pisa-

nje je prevedel Pavle Rak. Jadranka Vinterhalter piše o minuli likovni sezoni. Pri tem navaja kot poseben dogodek odprtje nove likovne galerije Sebastijan v beograjski Knez Mihajlovi ulici. Tretja razstava v tej galeriji je predstavila nove slike slovenskega umetnika Andraža Šalamuna, ki ga omenja kot protagonista slikarstva nove podobe. Po obdobju slikanja z eksplicitnimi ali ekspresionističnimi potezami, prikritimi s figuralnimi motivi in z intenzivnimi barvami, iz katerega je bilo predstavljeno eno delo, se umetnik vrača k mirnejšemu vizuelnemu vtisu. Na platna, ki so še naprej velikih razsežnosti in brez okvira, nanaša pigment barve, ki se razliva v abstraktnih madežih, tako da se ta dela gibljejo na meji med lirsko abstrakcijo in ekspresijo, doživljanje pa strnjeno v vizuelnem in emotivnem delovanju površine, ki od obarvanosti vibrira. Tako ocenjuje Šalamunovo ustvarjalnost Jadranka Vinterhalter, ki v svojem pregledu omenja še razstavo v galeriji Mladinskega doma v Beogradu, kjer se je med drugimi predstavil tudi Milan Erič iz Ljubljane.

*

Tu je še majska številka titograjskega časopisa Stvaranja. Prispela je dokaj pozno, da že skoraj zbuja dvom, če ni izšla z zamudo, čeprav je v uvodnem delu posvečena Titovemu spominu. Iz tega naj omenimo opis potovanja od Bihaća do Skopja, ki ga je napisal Svetozar Vukmanović Tempo za knjigo *Revolucija, ki traja*. V odlomku opisuje tudi srečanje z vrhovnim poveljnikom. Med številnimi pesniškimi prispevki naj omenimo pet pesmic Ajše Zahirović-Rudić in Mila Kralja, ki objavlja tri s skupnim naslovom *Gorje ti, gospodar moj!* Njegov je tudi esej o povojni črnogorski kulturi *Kako do zanesljivih meril*. V njem piše o založbah, pisateljih in njihovih delih, v vzponih in stagnacijah v likovni umetnosti, razmahu domače dramatike, o prero-

filmske proizvodnje in o nevarnosti, ki se imenuje povprečnost.

* *

Tudi novosadska Scena je izšla z dvojno številko (4—5) in v uvodu še objavlja poslanico dr. Bratka Krefta ob dnevu jugoslovanske drame 83 v okviru 28. jugoslovanskih gledaliških iger Sterijevo pozorje. Časopis je to pot podrobna kronika te pomembne prireditve, zato med drugim navaja uprizoritev Smoletove predstave Zlati čevljički, utemeljitev nagrade Meti Hočvarjevi za najboljšo scenografijo v tej predstavi ter Branetu Ivancu za eno najboljših igralskih stvaritev. Miljenka Vitezović je prevedla pisanje Andreja Inkreta iz slovenskega gledališkega dnevnika v minuli sezoni. Kritik v njem komentira več slovenskih uprizoritev: Ujetnike svobode Emila Filipčiča, Hudiča na filozofski fakulteti Iva Brešana, Razrednega sovražnika Niegla Williamsa, Zlate čevljičke Dominika Smoleta, Jožefa in Marijo ter Lov na podgane Petra Turinija, Romea in Julijo Williama Shakespeara oziroma Ljubiša Ristića ter *Elo* Herberta Achternbuscha. Scena objavlja podobne preglede tudi iz drugih republik. Janez Povše v prevodu *Ogledala* o slovenskem gledališču nekoč in danes. Gojko Janjušević je prevedel v srbohrvaščino dramolet Zlati čevljički, ob koncu pa je objavljena še reminiscenca Mileta Koruna o njegovih izkušnjah s tem besedilom iz režiserske beležnice. Za prevod je poskrbela Miljenka Vitezović.

*

Deveta številka bratislavskega Romboida prinaša v uvodu razmišljanje Pavola Števčka *Obzorja sodobnega* (slovaškega) *pesništva*. Ladislav Čúzy piše o slovaški kratki prozi na začetku osemdesetih let. Med knjižnimi novostmi najdemo predstavitev knjige, Meša Selimovića, ki je izšla v slovaščini z naslovom *Otok*. Marsikdo, piše

ocenjevalec, ki ima še v živem spominu Selimovičev roman *Derviš in smrt*, bo ob srečanju z obsežnejšo knjigo tega avtorja morebiti nekoliko presenečen. Če je bil Derviš odprta, epsko široko zasnovana, polna pretanjenih zapletov in napetosti ustvarjajoča pripoved, oprta za zgodovino — nežna proza, simbolično imenovana *Otok*, zasidrana v sodobnosti, v pravem pomenu besede niti nima svoje lastne linije dogajanja. To je malone mozaik pripetljajev, doživetij, spominjanj, predstavitev glavnih junakov. Dve na zunaj razlikujoči se prozaični izpovedi, imata pa tudi nemalo skupnega, predvsem tvori jedro ene in druge opazna filozofska plast. Obe prozi sta filozofski — ne v smislu sekundarnega vnašanja spekulativnih prvin v besedilo, ampak v smislu filozofskega pristopa k upodabljanju resničnosti, v smislu pristopa, grajenega na refleksivnem razmerju človeka do sveta in sebe samega, smisla svojega bivanja ...

... Kljub nežnosti, kljub mozaični zgradbi in fragmentarnosti je *Otok* neusmiljeno pravično ogledalo ne le notranjih razpletov v človeku samem, ampak tudi tistih mehkih prediv, ki ga povezujejo z drugačnim človekom. Selimović se dviguje nad razmerje med starim zakonskim parom, ki je kot maska, odrešena idealizacije, in ga gradi na ozadju kratkih epizod, dialogov, pogosto le nakazujoč situacijo; s širokim umetniškim mojstrstvom razkriva celo lestvico občutenj, ki se porajajo med dvema bližnjima človekoma — od prijateljstva, zaupanja, prek odpora, celo prebliskov sovraštva, ravnodušnosti in sočutja. Morebiti je to ne preveč optimistično razpoloženje v pisateljevem obravnavanju »ljubezni«, morebiti tudi nekoliko osupljiva podoba dinamične spremenljivosti, zapletenosti, večpomenskosti, naravnost protislovnosti čustev, kar se na zunaj pogosto kaže kot brez problemov, kot statično; v vsakem primeru podoba,

ki ne beži od resničnosti, piše med drugim ocenjevalec v Romboidu.

*

Številka 402 pariške La Quinzaine littéraire prinaša zapis Mauricea Nadeaua o *Spominih* Raymonda Arona, skupaj s Sartrom, najbolj elitnega predstavnika sodobne francoske filozofske misli. Spomini pravkar umrlega Arona so zbudili precejšen odmev, tudi zaradi njegovih spominov z Lévi-Straussom, Barthesom in Foucaultom. Sicer pa v njih razkriva svoje prijateljstvo, pa tudi nestrinjanje s Sartrom, ki ga je označeval tudi »prepir kot način sožitja«. Znameniti uvodničar pariškega L'Expressa utemeljuje svoj odklon od marksizma in opisuje, kako je s svojimi »osemnajstimi lekcijami o industrijski družbi« ter tezami o filozofiji zgodovine presenetil in zamajal Sorbono. Z delom *Opij intelektualcev* je razlagal marksistično usmerjenost, ki po njegovem prepričanju zavaja večino francoske inteligence. Maurice Nadeau v prikazu Aronovih *Spominov* navaja tudi najznačilnejše postaje njegovega življenja ter omenja njegovo politično dejavnost na strani de Gaulla. O velikem romanu Vasilija Grossmana, ki je v francoskem prevodu z naslovom *Življenje in usoda* izšel pred kratkim, piše Jean-Pierre Morel. Z naslovom *Vtaknjen v podzemeljsko ječo NKVD* piše Morel o tem delu, ki je nastalo že skoraj pred četrto stoletja, ko Solženicinov roman *En dan v življenju Ivana Denisoviča* še ni izšel, Pasternakov *Doktor Živago* pa je bil znan le na Zahodu. Natisnjen je tudi odlomek iz *Življenja in usode* z naslovom *SS in sovjetski častnik*. V rubriki Pisatelji in njihova branja je objavljen pogovor Jeana-Pierra Salgasa s sodobnim francoskim pisateljem Michelom Chailloujem. Romanopisec, ki je bil sicer samouk, odgovarja, katere knjige so mu najbolj pri srcu in kaj so mu posamezni avtorji v življenju pomenili.